

(NE)DOSUĐIVANJE MEHRA U PARNIČNOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE

Adis POLJIĆ

UDK 28-74:347.627.2
DOI 10.26340/muallim.v21i83.1807

SAŽETAK: Predmet rada je mogućnost utuženja mehra u Bosni i Hercegovini. U radu je izvršen prikaz mehra i analiza pozitivnih propisa sa kojima mehr ima sličnosti. Analiza je izvršena za bračni ugovor i ugovor o poklonu. Pored navedene analize izvršena je komparacija navedenih instituta sa institutom šerijatskog prava mehrom. Sa stanovišta vremena isplate mehra, on se dijeli se na mehr muadžel i mehr muedždžel. Mehr muadžel se isplaćuje odmah pri stupanju u brak tako da njegova naplata nije razmatrana, već se analiza u radu odnosi na mehr muedždžel, koji se isplaćuje naknadno. Nakon komparacije bračnog ugovora i mehra dolazi se do zaključka da postoje razlike u vezi materijalnog dejstva, a posebno u vezi formalne valjanosti, koje dovode do nemogućnosti da mehr proizvede pravne posljedice koje ima bračni ugovor i po tom osnovu ne može dovesti do uspjeha žene u parnici. Za razliku od ove komparacije, poređenje između mehra i ugovora o poklonu dovodi do zaključka da se mehr može smatrati ugovorom o poklonu i da u pravu Bosne i Hercegovine može proizvesti pravne posljedice. Ovo je veoma značajno kako bi se izvršenju obaveze mehra od strane muškaraca pristupilo odgovornije i kako bi žene bile u mogućnosti da pred sudom ostvare svoja prava.

Ključne riječi: mehr, brak, bračni ugovor, ugovor o poklonu, utuživost.

1. Uvod

U Bosni i Hercegovini (BiH) odnos šerijatskog i domaćeg prava često se posmatra kao odnos dvije suprotnosti koje nemaju nikakvih dodirnih tačaka. Međutim, ova hipoteza ne mora biti tačna i cilj rada je da istraži postojanje sličnosti između mehra i pojedinog instituta u pravu BiH koji bi mogao dovesti do utuživosti mehra. Značajno bi bilo za žene da mehr mogu ostvariti sudskim putem. U okviru podjele vlasti, sudska vlast zauzimala je oduvijek posebno mjesto. Odlikovala se posebnom odgovornošću i primjena manje jasnih, nejasnih odredbi ili rješavanje situacija koje nisu u cijelosti normirane ostavljane su na

rješavanje sudovima. Važnost i odgovornost sudske vlasti prepoznata je i u vrijeme Muhameda s.a.v.s., koji je često bio sudija i ostavio osnovna načela postupanja za buduće generacije. Protokom vremena neke norme, običaji i ponašanja izgube svoje mjesto u društvu. Postaju neprimjenjivi i zamjenjuju se drugima. Naravno da svako društvo zbog različitih kultura, običaja i ponašanja ima i drugačije norme koje se postepeno mijenjaju. Dužnost koja se ne mijenja, niti bi se trebala promijeniti, je dužnost izvršenja preuzetih obaveza. Potrebno je da muškarac dobrovoljno izvrši svoju obavezu u vezi mehra, ali se ne može očekivati da se ispuni u svakom slučaju.

Neispunjenje obaveze mehra dovodi do potrebe iznalaženja načina da muškarac prinudnim putem ispuni svoju obavezu. Svakako da je povoljnije za ženu da se mehr isplati kada ona to zahtijeva zbog trajanja sudskih postupaka. Ako muškarac dobrovoljno ne izvrši obavezu onda ženi samo preostaje da potraživanje mehra zahtijeva sudskim putem što je sporno pravno pitanje zbog prirode mehra. Mehr je institut šerijatskog prava koje ne proizvodi pravne učinke u BiH. Značajno je kod mehra da se radi o obavezivanju prijenosa određene imovinske koristi sa muškarca na ženu, što može dovesti do određenih pravnih posljedica u okviru građanskog prava.

2. Pojam mehra

Mehr je određena imovina koju muž daje svojoj supruzi prilikom sklapanja braka ili prije njega, a može, u dogovoru sa suprugom, i da odgodi isplatu, u cijelosti ili djelimično, i nakon zaključenja braka. (Tuhmaz, 2003: 125) Mehr se može definisati i kao vjenčani dar, koji mladoženja daruje svojoj mladoj kao znak pažnje i zahvalnosti što je pristala da svoj život provede uz njega. (Sejfić, 2020)

Obaveza davanja mehra propisana je Kur'an, u kojem se navodi: "I draga srca ženama vjenčane darove njihove podajte; a ako vam one od svoje volje od toga što poklone, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte." (Kur'an, *En-Nisa*, 4) Davanje mehra je propisano na imperativni način i nije ostavljen bilo kakav prostor da muškarac ženi ne da mehr.

Islam nije odredio granicu za najniži i najveći iznos. (Tuhmaz, 2003: 126) Međutim, lijepo je da se ne pretjeruje sa mehrom, i da on bude umjeren, kako ne bi njegova visina postala preprekom za brak, kao što je slučaj u mnogim krajevima islamskog svijeta, u današnje vrijeme. (Isto, 127) Pretjerivanje sa mehrom onemogućava zaključenje braka mnogim mladićima i djevojkama, i dovodi do njihovog guranja na stranputicu i nemoral, a znači i davanje prilike samo bogatim i uglednim da se žene, jer su oni u stanju isplatiti taj mehr, a sprečavanje mnogih mladića i djevojaka da osjete blagodat braka. (Isto, 128)

U vezi vremena isplate mehra, Tuhmaz navodi: "Običaj da se odgodi isplata mehra poznat je u nekim islamskim zajednicama i to je vrlo lijep običaj. U tim se zajednicama zaručnik sporazumije sa skrbnikom zaručnice o visini mehra i dogovore se o iznosu koji je zaručnik u stanju isplatiti zaručnici, pa se taj mehr zove mu'adždžel, trenutni mehr, a onaj ostali dio zove se muedždžel ili odgođeni mehr." (Isto, 129)

U BiH je prihvaćen običaj da se mehr muadžel isplaćuje odmah pri stupanju u brak, a mehr-i-muedždžel naknadno. Spahić u vezi isplate mehra muedždžel navodi da muškarac na

ženin zahtjev tokom života isplaćuje mehr, poslije puštanja žene kada je muž kriv ili poslije muževe ili ženi-ne smrti. (Spahić, 2020) U tri slučaja muž je dužan ženi isplatiti cio mehr:

- 1) u slučaju razvoda poslije bračnog odnosa,
- 2) poslije samog nesmetanog osamljenja sa ženom u pravno valjanom braku i
- 3) u slučaju smrti jednog od bračnih partnera bez obzira nastupila ta smrt prije ili poslije bračnog odnosa. (Isto)

U slijedećim slučajevima muž je dužan ženi isplatiti samo 50% mehra:

- 1) kada muž u pravno valjanom braku pusti ženu prije osamljenja i bračnog odnosa,
- 2) kada muž prije bračnog sastanka nazove ženu bludnicom, pa se brak razvrgne,
- 3) kada se muž zakune i zakletvu ispuni da neće spolno općiti sa svojom ženom četiri hidžretska mjeseca,
- 4) kad se ispostavi da je muž impotentan (inin) pa se po osnovu toga brak razvede,
- 5) kada muž pređe na drugu vjeru pa brak postane ništavan,
- 6) kad muž odbije da prihvati islam, nakon što je njegova žena primila islam a prije toga nisu imali seksualni odnos,
- 7) kada muž izvrši rodoskvrnuće tj. spolno opći sa ženinom uzlaznom i silaznom lozom, i tako žena postaje mužu zabranjena. (Isto)

Kada je žena kriva muž nije uopće dužan davati mehr. To će biti:

- 1) kada muslimanka pređe na bilo koju drugu vjeru,
- 2) kada dozvoljena nemuslimanka udata za muslimana neće da pređe na islam,
- 3) ako žena dok je u braku spolno opći, učini blud i
- 4) ako žena otkáže brak u koji su je vjenčali neskrbnici (ne otac i djed) svojoj prilici koja joj ipak ne odgovara. (Spahić, 2020)

Mehr je isključivo ženino vlasništvo s kojom ona raspolaže kako hoće. On spada u privatno-pravnu imovinu. Žena se ugovorenog mehra može odreći u korist muža. (Isto)

Problem prinudne naplate mehra je prepoznat u BiH. U vezi naplate mehra Salkić navodi: "Nažalost, mehr u današnjem društvu, konkretno u društvu u BiH, koje nije podvrgnuto šerijatskim propisima, nije uključen u strukturiran i formalizovan sistem civilnih propisa, kojima su definisani i kojima se uređuju odnosi u društvenoj zajednici i čijim pravilima se ljudi koji pripadaju jednoj društvenoj zajednici podvrgavaju. Iz ovoga proizlazi da je institucija mehra ostavljena na volju muškarca, a time gubi svoju snagu i svoju svrhu i suštinu, zbog koje je ustanovljena." (Salkić, 2020)

U okviru provede ankete među 122 ispitanika u BiH saznajemo kako ispitanici razumijevaju mehr. Ugovoreni mehr je za 26 osoba sigurnost u braku, određena satisfakcija za 6 osoba, znak određene pažnje je za 39, dok je za 48 osoba samo forma koja se zadovoljava prilikom sklapanja šerijatskog braka, dok za preostala 3 ispitanika ne znači ništa, a jedna osoba navela je da je to vjerska obaveza. (Subašić, 2020) Za najveći broj osoba mehr je samo forma koja se zadovoljava prilikom sklapanja šerijatskog braka, što ukazuje na neodgovoran odnosa prema preuzetim obavezama. Ovo je i posljedica odnosa prema šerijatskom pravu koje se uglavnom smatra prevaziđenim i rigidnim, što nika-ko nije tačno. O značaju i kvalitetu šerijatskog prava ukazuje austrijski naučnik Šprol. Naučnik Šprol, dekan Pravnog fakulteta u Beču na Konferenciji o pravima 1927. godine iznosi: "Čovječanstvo treba biti ponosno na to što čovjek kao što je Muhammed pripada njegovoj vrsti. On je uprkos svojoj nepismenosti uspio prije deset i više vjekova donijeti takvo zakonodavstvo da ćemo mi Evropljani biti sretni ukoliko ostvarimo takav cilj i za dvije hiljade godine". (Ulván, 2017: 189)

Bračni partneri su prilikom popunjavanja prijave za šerijatsko vjenčanje dužni navesti mehr. Prijava za šerijatsko vjenčanje pored osnovnih ličnih podataka bračnih partnera sadrži i posebno polje naznačeno kao "mehr". Zapisnik sa šerijatskog vjenčanja također sadrži posebno polje naznačeno kao "mehr" koje popunjava ovlaštena osoba Islamske zajednice u BiH (IZ BiH). Ovaj zapisnik pored bračnih partnera potpisuju svjedoci zaključenja braka i ovlaštena osoba IZ BiH. U okviru mehra navode se obje vrste mehra, s tim da se može navesti koji je isplaćen, a koji nije, ili navesti redoslijedom prvo mehr muadžel, a zatim mehr muedždžel. Ukoliko su odmah oba mehra isplaćena potrebno je to navesti, zbog prakse muslimana u BiH da se mehr dijeli na dva dijela u pogledu vremena isplate.

Navedene osnove o mehru trebaju poslužiti za analizu mogućnosti dosuđivanja mehra u parničnom postupku i zatim prinudne naplate mehra u izvršnom postupku u okviru pozitivnog prava BiH. Teško je očekivati da će u skorije vrijeme biti donesen propis kojim će se izričito priznati posljedice mehra u okviru samog zaključenja braka. Mehr muadžel se isplaćuje odmah pri stupanju u brak tako da njegovu naplatu nije potrebno ni razmatrati, dok će se analiza u radu odnositi na mehr muedždžel koji se isplaćuje naknadno i u daljem radu će termin mehr odnositi na mehr muedždžel.

3. Pravni položaj vjerskog braka u pravu Bosne i Hercegovine

Porodično zakonodavstvo BiH uslijed podjele nadležnosti na entitete Federaciju Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republiku Srpsku (RS), te Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine (BD BiH) normirano je sa tri zakona. Niti jedno zakonodavstvo ne predviđa direktne pravne posljedice za vjerske brakove, s tim da postoje određene razlike. U uporednom pravu, i to nama susjedne države Republike Hrvatske (RH) normirano je direktno proizvođenje

posljedica zaključenja braka u vjerskom obliku. Brak se zaključuje saglasnom izjavom žene i muškarca u građanskom ili vjerskom obliku (Čl. 13. st. 1. Obiteljskog zakona RH), a brak se u vjerskom obliku sa učincima građanskog braka zaključuje pred službenikom vjerske zajednice koja sa RH o tome ima uređene pravne odnose (Čl. 13. st. 3. Obiteljskog zakona RH). Pored samog zaključenja, značaj vjerskim propisima je ostavljen i nakon prestanka braka. Brak prestaje poništenjem ili razvodom kada odluka suda o poništenju ili razvodu postane pravosnažna, ali prestanak braka ne utiče na obaveze bračnih partnera koje proizlaze iz propisa vjerske zajednice pred kojom je brak zaključen ako je brak zaključen u vjerskom obliku. (Čl. 47. st. 2 i 4. Obiteljskog zakona RH)

Za razliku od RH, kao što je navedeno, u BiH ne postoji direktno proizvođenje bilo kakvih pravnih posljedica vjerskog braka. Razlike u porodičnim zakonodavstvima se odnose u pogledu redoslijeda zaključenja vjerskog i građanskog braka. Porodično zakonodavstvo FBiH propisuje da bračni partneri mogu nakon zaključenog braka pred matičarom zaključiti brak i pred vjerskim službenikom. (Čl. 7. st. 3. Porodičnog zakona FBiH-PZFBiH) Uslov za zaključenje vjerskog braka je da bračni partneri vjerskom službeniku predaju izvod iz matične knjige vjenčanih. (Čl. 29. Porodičnog zakona FBiH) Zaključivanje vjerskog braka prije građanskog dovodi do prekršajne odgovornosti vjerskog službenika. Novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 2.000,00 KM kaznit će se za prekršaj službenik vjerske zajednice pred kojim je zaključen brak prije zaključenog braka pred matičarom. (Čl. 383. st. 3. Porodičnog zakona FBiH) U entitetu RS i BD BiH nije na bilo koji način normiran brak zaključen pred vjerskim službenikom.

Normiranjem zaključenja prvo građanskog, a nakon toga vjerskog braka u entitetu FBiH ne dovodi do bilo kakvih pravnih posljedica za polju građanskog prava. Jedini učinak je

proizvođenje prekršajne odgovornosti koja postoji za vjerskog službenika koji zaključi brak između bračnih partnera koji nemaju prethodno zaključen građanski brak.

4. Pravni karakter mehra u domaćem građanskom pravu

Institut mehra nije regulisan u pravu BiH niti postoji sličan institut sa kojim bi se poistovjetio u pogledu njegovih pravnih posljedica. Međutim, sa pojedinim institutima postoje određene sličnosti te je potrebno izvršiti njihovu komparaciju kako bi se došlo do zaključka u pogledu njihove sličnosti. Izvršit će se komparacija sa dva instituta, bračnim ugovorom i ugovorom o poklonu.

4.1. Bračni ugovor

Za valjanost bračnog ugovora potrebno je da budu ispunjeni materijalni i formalni uslovi. Važnost i predmet bračnog ugovora doveo je do posebnih uslova koji moraju biti ispunjeni za njegovu formalnu valjanost.

Centralno pitanje kod bračnog ugovora je njegov predmet, odnosno o čemu je ugovor. U FBiH bračnim ugovorom mogu se urediti imovinsko-pravni odnosi bračnih partnera prilikom sklapanja braka, kao i tokom trajanja bračne zajednice. (Čl. 258. st. 1 PZFBiH) Prema porodičnom zakonodavstvu entiteta RS bračnim ugovorom mogu se urediti imovinsko-pravni odnosi na postojećoj ili budućoj imovini. (Čl. 271. st. 4. PZRS) U BD BiH bračnim ugovorom mogu se urediti imovinski odnosi bračnih partnera prilikom zaključenja braka, kao i tokom trajanja bračne zajednice. (Čl. 235. st. 1. PZBDBiH) Dakle, FBiH i BDBiH imaju sadržinski iste odredbe s tim da u pravu RS nije normirano kada se može zaključiti bračni ugovor. Iako nije normirano, može se prihvatiti da se može zaključiti isto kao i u FBiH i BDBiH prilikom zaključenja braka kao i tokom trajanja bračne zajednice. Predmet i sadržaj bračnog ugovora mogu biti slobodno određeni u granicama koje su determinisane prinudnim propisima,

javnim poretkom i dobrim običajima, a to su ograničenja slobode ugovaranja koja vrijede za sve ugovore. (Radić, 2016: 343)

Za formalnu valjanost ugovora trenutno postoje različite norme u pravnim poredcima BiH. Ustavni sud FBiH proglasio je neustavnim odredbu člana 258. stav 2. PZFBiH kojom je bilo propisano da je za punovažnost bračnog ugovora nužno da isprava bude notarski obrađena. (Odluka Ustavnog suda FBiH, broj U-22/16 od 6. 3. 2016. godine) Ovaj sud je donio i prelazno rješenje kojim se daje mogućnost Parlamentu FBiH da u roku od najviše šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u Službenim novinama FBiH uskladi odredbu PZFBiH koja je utvrđena kao neustavna sa Ustavom FBiH, do kada se ista može primjenjivati. U ostavljenom roku Parlament FBiH nije izvršio usklađivanje sa Ustavom FBiH zbog čega je odredba prema kojoj je za punovažnost bračnog ugovora nužno da isprava bude notarski obrađena prestala sa pravnom snagom. Postojao je pokušaj da se u roku od najviše šest mjeseci od dana objavljivanja presude Ustavnog suda FBiH u Službenim novinama FBiH izvrši usklađivanje. Naime, u septembru 2019. godine donesen je prijedlog Zakona o izmjeni Porođičnog zakona FBiH prema kojem se član 258. stav 2. mijenja i glasi: “(2) Za punovažnost ugovora iz stava 1. ovog člana nužno je da isprava bude potvrđena (solemnizirana) od strane notara. “Prijedlog za izmjenu PZFBiH, iako nije prihvaćen, ukazuje u kojem smjeru će ići normiranje forme bračnog ugovora. Prema pozitivnom pravu za punovažnog bračnog ugovora nije neophodno bilo kakvo učešće notara. U RS bračni ugovor mora biti notarski obrađen (Čl. 271. st. 5. Porođičnog zakona RS), dok je u BDBiH za pravosnažnost ugovora neophodno da isprava bude sastavljena i ovjerena kod nadležnog organa ili notarski obrađena. (Čl. 235. st. 2. Porođičnog zakona BDBiH) Zanimljivo je da porođično pravo BDBiH ostavlja mogućnost sastavljanja i

ovjeravanja isprave kod nadležnog organa, ali ne precizira o kojem se organu radi. Dakle, prema porođično pravnim odredbama u BDBiH, forma notarski obrađene isprave za punovažnost bračnog ugovora alternativno je propisana. (Jančić, 2018: 277)

Kada se izvrši komparacija mehra i bračnog ugovora, zaključuje se da postoje određene sličnosti. Predmet i jednog i drugog je imovina jednog od bračnih supružnika, mehr se ugovara prilikom zaključenja braka dok se i bračni ugovor može zaključiti u vrijeme zaključenja braka. Sa materijalnog stanovišta, razlikuje se svrha ugovaranja mehra od bračnog ugovora. Cilj mehra je zaštita žene, dok cilj bračnog ugovora ne mora biti zaštita žene već bilo kojeg bračnog partnera. Također, kod bračnog ugovora bračni partneri mogu ugovoriti način raspodjele imovine koja se stječe u toku braka, način upravljanja i raspolaganja imovinom koja je predmet bračnog ugovora ili druga slična pitanja, dok kod mehra samo muškarac poklanja ženi određenu imovinsku vrijednost. U pogledu formalne valjanosti, mehr ne ispunjava formu koja se zahtijeva za bračni ugovor u RS i BDBiH osim trenutno u FBiH. Vjerovatno će u skorije vrijeme biti izmijenjen PZFBiH i zahtijevati će se određena ovjera isprave, što ne postoji kod mehra.

Razlike u vezi materijalnog dejstva, a posebno u vezi formalne valjanosti dovode do nemogućnosti da mehr proizvede pravne posljedice koje ima bračne ugovor. Mehr se ne može smatrati bračni ugovor i da kao takav predstavlja utuživo potraživanje.

4.2. Ugovor o poklonu

Ugovor o poklonu je takav ugovor kojim jedna ugovorna strana (poklonodavac) predaje drugoj ugovornoj strani (poklonoprimcu) u vlasništvo određenu stvar ili drugo imovinsko pravo, ili se obavezuje prenijeti joj vlasništvo na toj stvari, odnosno na tom imovinskom pravu i to sve bez ikakve naknade, a druga strana sve to prihvata. (Bikić, 2006: 46) U Kur'anu je mehr propisan kao dar (poklon)

što ukazuje da postoji istovjetnost između predmeta mehra i ugovora o poklonu. Međutim, potrebno je izvršiti analizu ugovora o poklonu kako bi se utvrdilo da li mehr, koji se ugovora u BiH ispunjavala uslova za ugovor o poklonu.

Kod ugovora o poklonu je specifično da nije normiran pozitivnim pravom BiH, niti je bio normiran pravom bivše Jugoslavije. Na ugovor o poklonu se primjenjuju pravna pravila člana 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6. aprila 1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije¹, te se primjenjuju pravila Austrijskog građanskog zakonika (OGZ). (Bikić, 2006: 48)

4.2.1. Forma ugovora

Komparacija mehra i bračnog ugovora u pogledu forme ugovora dovela je do eliminisanja bilo kakve mogućnosti da mehra ima pravne posljedice bračnog ugovora, te je kod ugovora o poklonu potrebno prvo komparirati formu ugovora. Ugovorom o poklonu koji je učinjen samo usmeno bez prave predaje darovane stvari, poklonoprimac ne dobija nikakva tužbena prava, već ovo pravo treba da je na pismenoj ispravi osnovano. (Čl. 943 OGZ) Uslov za utuživost ugovora o poklonu je pismena forma koja postoji kod mehra. Prilikom šerijatskog vjenčanja, mehr se unosi u zapisnik o šerijatskom vjenčanju koji zapisnik pored bračnih partnera potpisuju svjedoci zaključenja braka i ovlaštena osoba IZ BiH. Ne postoje norme koje bi sadržavale šta treba da sadrži ugovor o poklonu, što se može tumačiti da je potrebno da sadrži šta poklonodavac poklanja poklonoprimcu, odnosno da sadrži odredbe da se može ustanoviti prava volja ugovornih strana.

Kod mehra se unosi samo šta je mehr, što može da dovede i do mišljenja da nije zadovoljena forma. Bračni partneri prilikom zaključenja

¹ Član 4. ovog Zakona (Službeni list FNRJ, broj 86/46) dozvoljava da sud posegne za pravnim pravilom ukoliko postoji pravna praznina i ukoliko to pravilo nije u suprotnosti s ustavnim uređenjem.

braka znaju šta je mehr i pod kojim uslovima se isplaćuje. Bilo bi poželjno, možda čak i nužno, da IZ BiH da svoje tumačenje u vezi mehra. Iako IZ BiH slijedi mišljenja hanefijskog mezheba nisu rijetka mišljenja koja odstupaju od ovoga mezheba, a svakako da mogu biti prisutna i različita mišljenja pripadnika ovog mezheba. Davanjem tumačenja mehra od strane IZ BiH sigurno bi uticalo i na bračne partnere da ozbiljnije pristupe mehru, kako u pogledu samo ugovaranja, a posebno u pogledu njegovog ispunjenja. Tumačenje bi se odnosilo na koji način se ugovara mehr, njegovu visinu, u kojim slučajevima se isplaćuje, a u kojima se ne isplaćuje. Dužnost bi bila vjerskog službenika da prilikom podnošenja prijave za šerijatsko vjenčanje buduće supružnike upozna sa ovim mišljenjem kako bi eventualno promijenili svoje mišljenje u vezi mehra, a ujedno se i upoznali kada treba mehr isplatiti.

Na osnovu navedenog može se zaključiti da mehr koji se ugovara u okviru IZBiH ispunjava uslov pismene forme koja se zahtijeva kod ugovora o poklonu i da se može smatrati ugovor o poklonu u pravu BiH. Ovo se odnosi na mehr čiji predmet nije nekretnina niti eventualno drugo pravo za koje se zahtijeva posebna forma. Kada je predmet ugovora o poklonu nekretnina potrebno je da ugovor bude u formi notarski obrađene isprave.

4.2.2. Pravni učinci mehra

Posmatrajući mehr sa čisto formalnog stanovišta, njegov cilj je ispunjenje uslova za zaključenje šerijatskog braka. Međutim, cilj mehra nije samo da se zaključi šerijatski brak već puno širi. Svakako da ima više ciljeva za ugovaranje mehra, ali ćemo se zadržati na njegovom cilju koji je usmjeren na zaštitu materijalnog položaja žene u braku. Ovo dalje dovodi do proizvođenja njegovog dvostrukog učinka vjerskog i svjetovnog. Pravni poredak BiH ne štiti, niti može štiti vjerski učinak mehra. Vjerski učinak je vezan za odnos čovjeka i dragog Allaha dž.š. i on se

odnosi na ugovaranje mehra i njegovo izvršenje u vidu pokornosti Bogu. Supružnici zaključuju šerijatski brak kako bi ispunili vjersku dužnost. Jedan od segmenata šerijatskog braka je mehr koji treba da ispune. Ovaj odnos se može poistovjetiti sa izvršenjem i drugih vjerskih dužnosti kao što su namaz, zekat ili hadž. Pravni poredak BiH nema za predmet preispitivanje da li muslimani ispunjavaju ove dužnosti, ali ima za predmet da zaštiti materijalne odnose. Kod mehra se isprepliću vjerski i materijalni učinci, koje nije lahko razdvojiti. Materijalni učinak se ogleda u obećanju određenje imovinske koristi koju će muškarac isplatiti ženi. Mehr se ugovara u duhu vjere, ali njegove konotacije nisu samo vjerske. Ukoliko se samo želi mehrom ostvariti vjerski učinak može se ugovoriti manji mehr i da uopšte ne bude predmet sporenja. Ugovaranjem drugačijeg mehra, koji ima za cilj značajnije poboljšanje položaja žene ne može samo da ostane u domenu vjeru već isti mora zaštititi pravni poredak BiH.

Najjednostavnije, mehr se ugovara kako bi se zaključio šerijatski brak što je vjerska dimenzija mehra, ali obećanje određenog poklona koje se ogleda u materijalnim dobrima ne može se smatrati vjerskim dimenzijom već klasičnom obligacijom koju štiti pravni poredak. Način ugovaranja, u okviru šerijatskog vjenčanja, ne smije dovesti do negacije pravnih učinaka mehra koja proizvodi po domaćem pravu.

U sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu (ESLJP) nalazimo slučaj Muñoz Díaz protiv Španije da je sud priznao pravne učinke braku koji je zaključen prema romskim obredima i tradiciji, i to za priznavanje prava na penziju. (Odluka ESLJP, broj49151/07 od 8. 12. 2009. godine) Naime, podnositeljica predstavke je istakla da je u dobroj vjeri smatrala da je brak zaključen prema romskim obredima i tradiciji proizveo sva pravna dejstva koja su svojstvena institutu braka. Da bi ocijenio dobru vjeru podnositeljice predstavke, ESLJP je uzeo u razmatranje

činjenicu da ona pripada zajednici u okviru koje se validnost braka, prema njenim obredima i tradiciji, nikada ne osporava, niti se smatra suprotnim javnom redu domaćih vlasti, koje su čak priznale, u izvjesnim aspektima, status podnositeljice predstavke kao supruge. Snaga kolektivnog vjerovanja neke zajednice koja je kulturološki dobro definirana se ne može ignorirati.

Značajno je da Sud cijeni "snagu kolektivnog vjerovanja", što svakako postoji kod žena prilikom zaključenja braka. One su uvjerene da će muškarci ispuniti preuzete obaveze u vezi mehra. Kur'an posebno ističe načelo izvršavanja preuzetih obaveza. Potreba izvršavanja ugovora navedena je na više mjesta, ali posebna težina se ogleda u činjenici da se i ugovori zaključeni sa mnogobošcima moraju izvršavati, iako su bili otvoreni protivnici Muhameda s.a.v.s. i prvih muslimana. Navedeno je posebno izraženo u sljedećim ajetima: ajetom 4 sure Et-Tevbe propisano je "Mnogobošcima s kojima imate zaključene ugovore koje oni nisu ni u čemu povrijedili, niti su ikoga protiv vas pomagali, ispunite ugovore do ugovorenog roka. Allah zaista voli pobožne.", ajetom 7 iste sure propisano je "Kako će mnogobošci imati ugovor sa Allahom i Poslanikom Njegovim?!- Ali, s onima s kojima ste ugovor kod Časnog hrama zaključili, sve dok se oni ugovora budu pridržavali, pridržavajte se i vi, jer Allah zaista voli pobožne" zatim ajetom 8 iste sure propisano je "Kako, kada oni, ako bi vas pobijedili, ne bi, kad ste vi u pitanju, ni srodstvo ni sporazum poštivali?! Oni vam se ustima svojim umiljavaju, ali im se srca protive, većina njih su nevjernici." Pored navedenih izričitih uputa za izvršenje obaveze također se u Kur'anu ukazuje na karakter osoba koje ne ispunjavaju preuzete obaveze čime se dodatno želi ukazati na izvršavanje obaveze, ajetom 55 sure El-Enfal propisano je "Najgora bića kod Allaha su oni koji poriču, oni koji neće da vjeruju", a ajetom 56 iste sure propisano je: "Oni s kojima ti ugovore sklapaš, pa

oni svaki put, ne bojeći se posljedica, krše ugovor svoj.” Zadnja dva navedena ajeta ukazuju da se čak kršenje ugovora izjednačuje na nevjerovanjem, što po Kur’anu predstavlja najgore ponašanje od jedne osobe. Upravo je izvršavanje obaveza uslov održavanja svake zajednice i njenog dalje prosperiteta te ne iznenađuje značaj koji Kur’an upravo tome pridaje. Također, i u našem pravu načelo izvršavanja obaveza je jedno od osnovnih načela, jer su učesnici u obligacionom odnosu dužni izvršiti svoju obavezu i odgovorni su za njeno ispunjenje. (Član 17. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima – ZOO)

Komparacija mehra i navedenog slučaja pred ESLJP je značajna i zbog proizvođenja pravnih učinaka mehra. Ako je ESLJP mogao braku zaključenom prema romskim propisima dati pravni učinak civilnog braka, onda ne postoji prepreka da mehr proizvede bar one učinke koje može proizvesti prema pozitivnom pravu. Ne može se diskutovati, sa aspekta prava BiH, da li valjanost mehra utiče na sam šerijatski brak, ali je neophodno cijeliti njegova građansko pravna svojstva koja mogu dovesti do utuživih obaveza. Motivi za ugovor o poklonu mogu potjecati iz moralnih, vjerskih ili drugih pobuda. (Bikić, 2006: 55) Ukoliko bi se mehr posmatrao da je učinjen samo iz vjerskih pobuda, to ne eliminiše njegove pravne učinke u smislu ugovora o poklonu s obzirom da ugovor o poklonu može biti učinjen i iz vjerskih pobuda.

4.2.3. Osnovne karakteristike ugovora o poklonu

Analiza osnovnih karakteristika ugovora o poklonu bit će usmjerena na one karakteristike koje su bitne za komparaciju sa mehrom. Uslov za nastanak ugovora o poklonu je saglasnost stranaka. Ako je jedna strana sama obećala da će neko treći drugoj strani prenijeti neku stvar ili pravo, onda to obećanje nema svojstvo ugovora o poklonu. (Zindović, 2010: 64) Kod mehra postoji saglasnost supružnika, da će muškarac prenijeti određeno imovinsko pravo,

i postoji saglasnost o predmetu mehra kao što kod ugovora o poklonu postoji saglasnost ugovarača o predmetu ugovora o poklonu.

Ugovor o poklonu je jednostrano obavezujući ugovor, kojim se zasniva obaveza samo na strani poklonodavca. Kod mehra, postoji obaveza samo na strani muškarca. Ne postoji obaveza za ženu. Odstupanje od pravila da je ugovor o poklonu jednostrano obavezan postoji u slučaju ugovora o poklonu sa nalogom (teretom), mješovitom i uzajamnom poklonu. (Isto, 69)

Sljedeća karakteristika ugovora o poklonu je da je to dobročin pravni posao. Poklonodavac ne očekuju da za poklon dobije bilo šta od poklonoprimca. Muškarac se kod mehra obavezuje da će isplatiti mehr, ali ne očekuje bilo šta od žene da dobije zauzvrat.

Ugovor o poklonu je komutativan, zna se šta je obaveza poklonodavca, ali može biti i aleatoran. (Isto, 69) Predmet mehra se može ugovoriti da se odmah zna tačna obaveza muškarca, na primjer 1.000,00 KM, ali može biti i aleatoran, na primjer vrijednost odlaska na hadž u godini kada žena bude zahtijevala isplatu mehra.

Poklon se najčešće zaključuje s obzirom na ličnost poklonoprimca, odnosno poklon se daje tačno određenom licu pa ga možemo svrstati u lične ugovore. (Bikić, 2006: 52) I mehr se daje tačno određenoj osobi i to muškarac daje ženi koja je sa njim zaključila brak, što ukazuje i da je kod mehra bitna ličnost kojoj se daje.

Ugovor o poklonu je kauzalan, kod kojeg je najčešće cilj poboljšanje imovinskog statusa bliskog lica. Kod mehra postoji dvostruka kauzalnost. Cilj je da se ispuni forma šerijatskog braka i da se poboljša imovinski status žene. Poboljšanje imovinskog statusa žene je identično cilju koji postoji kod ugovora o poklonu.

Slijedeća karakteristika ugovora o poklonu je njegova samostalnost, s obzirom da njegov nastanak i dejstvo ne zavise od postojanja nekog drugog ugovora. Na mehr nema uticaj

neki drugi ugovor, što dovodi do zaključka i da je obavezivanje muškarca prema ženi samostalno u odnosu na druge ugovore.

Karakteristika ugovora o poklonu je i njegova formalnost, što je već navedeno.

4.2.4. Predmet poklon

Predmet poklona je određeno imovinsko davanje koje je usmjereno za povećanje imovine poklonoprimca. Najčešći predmet poklona su stvari, ali predmet poklona mogu biti i imovinska prava. Na osnovu predmeta poklona se uviđa da predmet poklona može biti sve što može biti i predmet mehra.

4.2.5. Vrste ugovora o poklonu

Pored klasičnog ugovora u poklonu kojim jedna ugovorna strana (poklonodavac) predaje drugoj ugovornoj strani (poklonoprimcu) u vlasništvo određenu stvar ili drugo imovinsko pravo, ili se obavezuje prenijeti joj vlasništvo na toj stvari, odnosno na tom imovinskom pravu i to sve bez ikakve naknade, a druga strana sve to prihvata, u praksi se pojavljuju specifični ugovori o poklonu u kojima stranke unose odredbe koje odstupaju od uobičajenih. Prema pravnoj teoriji te vrste ugovora o poklonu su: ugovor o poklonu s nalogom, mješoviti poklon, uzajamni poklon, nagradni poklon i ugovor o poklonu za slučaj smrti. (Bikić, 2006: 62-66) Za komparaciju sa mehrom značajan je ugovor o poklonu za slučaj smrti. Naime, kod mehra postoji specifičnost u odnosu na klasični ugovor o poklonu zbog postojanja odložnog uslova. Muškarac je dužan da preda predmet mehra samo u slučaju kada taj nastupi odložni uslov. Kod ugovora o poklonu za slučaj smrti također postoji odložni uslov. Poklonoprimac će dobiti predmet poklona kada nastupi smrt poklonodavca.

Poklon za slučaj smrti u sebi sadrži sve elemente koje sadrži i redovan poklon, poput besplatnosti, namjere darežljivosti, prijenosa nekog prava na poklonoprimca. (Milović, 2020: 227) Poklon za slučaj smrti u

domaćoj pravnoj doktrini je shvaćen kao ugovor o poklonu *inter vivos* u kome je uglavljena posebna pogodba da će predmet poklona biti predat poklonoprincipu poslije smrti poklonodavca. (Đurđević, 2011: 249)

Naime, ugovor je zaključen pod uslovom ako njegov nastanak ili prestanak zavisi od neizvjesne činjenice. (Čl. 74. st. 1. ZOO) Jezičko tumačenje upućuje na zaključak da tek ostvarenjem uslova nastaje ugovor. Tako shvaćen, ugovor bi svoje efekte, najranije, mogao da proizvodi od ostvarenja uslova, ne i retroaktivno. (Dabić, 2014: 198) Kod pojma mehra su navedeni slučajevi u kojima je muškarac obavezan da isplati u cijelosti mehr a u kojim slučajevima je dužan da isplati 50% mehra. Na primjer, jedan od slučajeva u kojima je muškarac dužan u cijelosti isplatiti mehr je slučaj razvoda poslije bračnog odnosa. Za ovaj slučaj je bitno da je postojao bračni odnos između muškarca i žene i da je došlo do njihovog razvoda. Kada se ispune ovi uslovi nastaje obaveza da muškarac isplati cijeli mehr.

Kod uslova je bitno da je dopušten i moguć. Prema ZOO u FBiH ništav je ugovor u kojem je postavljen odgovorni rok ili raskidni uslov protivan Ustavu Republike Bosne i Hercegovine, prinudnim propisima ili moralu društva (Čl. 75. st. 1. ZOO), dok je prema ZOO u RS ništav ugovor u kome je postavljen odložni ili raskidni uslov protivan prinudnim propisima, javnom poretku ili dobrim običajima (Čl. 75. st. 1. ZOO). Kada se ima u vidu cilj mehr, prvenstveno zaštita žene, i uslovi koji trebaju nastupiti da muškarac isplati mehr zaključuje se da niti jedan uslov nije nedopušten ili nemoguć. Većina uslova je vezana za uobičajeni tok života i događaje koje nastupaju, na primjer osamljivanje žene i muškarca. Također postoje određeni uslovi koji se zasnivaju na vjerskim načelima, kao što je prelazak muža na drugu vjeru pa brak postane ništavan prema šerijatskom pravu. Ispovijedanje vjere je slobodno i postavljanje uslova na vjerskim ubjedenjima ne može dovesti do nedopuštenosti uslova.

5. Ostvarivanje mehra u parničnom postupku

Žena kojoj muškarac ne isplati mehr ima mogućnost da svoje pravo ostvaruje u parničnom postupku. Prilikom ostvarivanja ovog prava primjenjivat će se pravila parničnog postupka. Ukoliko žene pokrenu parnični postupak, potrebno je da svoje navode temelje na istinitim činjenicama na što ukazuje i Božiji Poslanik s.a.v.s. koji je rekao: *ja sam samo čovjek kome dolaze parničari. Moguće je da neko od njih bude rječitiji od onog drugog pa da pomislim da on govori istinu i donesem presudu u njegovu korist. Ali, kome ja tako dosudim pravo drugog muslimana, neka zna da je to dio Džehennema pa neka ga prihvati ili neka ostavi.* (Nasiruddin, 2004:457) Stranka koja želi da ostvari pravo mora da dokaže činjenice na kojima temelji svoj tužbeni zahtjev, dok suprotna stranka može da dokazuje činjenice kojima osporava pravo tužitelja. U hadisu se navodi: *kad bi ljudima bilo davano na osnovu njihovih optužbi, oni bi od drugih ljudi tražili i krv i imovinu njihovu, međutim, okrivljeni ima pravo na zakletvu.* (Isto, 457) Dakle, ukoliko bi bilo drugačije bio bi još veći broj parničnih postupaka, i još više zloupotreba, s tim da se *pravo na zakletvu* može smatrati davanjem iskaza tuženog.

Argumentacija žene će biti usmjerena na iznošenje činjenica i predlaganje dokaza da je ugovoren mehr i da su nastupili uslovi na isplatu mehra. Ugovaranje mehra se može primarno dokazati zapisnikom sa šerijatskog vjenčanja i svjedocima. Ispunjenje uslova za mehr se može dokazivati svim dokaznim sredstvima koja su pogodna da se dokažu činjenice u vezi ispunjenja uslova za mehr.

Odbrana muškarca može biti usmjerena na tri stvari. Prije svega da nije ugovoren mehr kako žena potražuje, što će se teško dokazivati zbog postojanja zapisnika sa šerijatskog vjenčanja i svjedoka, isticanje i dokazivanje da nisu ispunjeni uslovi za isplatu mehra i podnošenjem protivtužbe kojom će tražiti opoziv mehra na način kao što se traži opoziv

poklona. Kod trećeg načina odbrane muškaraca, potrebno je istaći da žena može mehr ostvarivati samo kao ugovor o poklonu. Osnovne odrednice o mehru iz šerijatskog prava služe samo da se odredi šta su se stranke saglasile ugovorom o poklonu kojeg su zaključili na način da su svoju volju izrazile pojmom "meh". Muškarac će moći da traži opoziv poklona zbog nezahvalnosti žene, zatim opoziv poklona zbog svoga osiromašenja i opoziv poklona zbog razvoda ili poništenja braka. Posljednji način opoziva je u suprotnosti sa odložnim uslovom kada je muškarac dužan da isplati cijeli mehr a to je u slučaju razvoda poslije bračnog odnosa. U ovom slučaju nužno je primijeniti pravo BiH i ako muškarac dokaže da su ispunjeni uslovi za opoziv mehra zbog razvoda ili poništenja braka sud će isti opozvati. Neće biti između stranaka sporna činjenica da je brak razveden, ali će biti sporno kakve ona pravne posljedice proizvodi.

6. Zaključak

Nakon prikaza pojma mehra u šerijatskom pravu, analize instituta bračnog ugovora i ugovora o poklonu dolazi se do veoma značajnih zaključaka. Zaključci su značajni zbog mogućnosti ostvarivanja mehra sudskim putem. Prepoznato je da ne postoji načini prinudne naplate mehra kao instituta šerijatskog prava, te su vršena i istraživanja šta mehr predstavlja za supružnike, ali dosada nisu analizirani načini prinudnog ostvarivanja mehra. Mehr se ugovara u okviru zaključenja šerijatskog braka što je razlog da se smatra da proizvodi isključivo vjerske učinke. Sa ovom konstatacijom ne možemo se u cijelosti složiti. Ugovaranje mehra koje ima za cilj značajnije poboljšanje položaja žene ne može samo da ostane u domenu vjere već isti mora zaštititi pravni poređak BiH. Mehr se ugovara kako bi se zaključio šerijatski brak što je vjerska dimenzija mehra, ali obećanje određenog poklona koje se ogleda u materijalnim dobrima ne može se smatrati vjerskim dimenzijom već klasičnom

obligacijom koju štiti pravni poredak. Način ugovaranja, u okviru šerijatskog vjenčanja, ne smije dovesti do negacije pravnih učinaka mehra koja proizvodi po domaćem pravu.

Proizvođenje pravnih posljedica moguće je samo ukoliko mehr ima karakter nekog od instituta u pravu BiH. U radu je izvršena komparacija sa bračnim ugovorom i ugovorom o poklonu. Bračnim ugovorom mogu se urediti imovinskopравни odnosi bračnih partnera prilikom sklapanja braka, kao i tokom trajanja bračne zajednice. Karakteristika uređenja imovinskih odnosa ukazuje na određene sličnosti sa mehrom. Muškarac se obavezuje isplati mehr ženi, što ukazuje na njegov imovinski karakter. Komparacija ova dva instituta dovodi do zaključka da isplata mehra nema odlučujuće sličnosti sa bračnim ugovorom. Nužno je komparaciju izvršiti sa stanovišta materijalnih i formalnih uslova za valjanost. Sa materijalnog stanovništva, glavna razlika je što kod bračnog ugovora bračni partneri mogu ugovoriti način raspodjele imovine koja se stječe

u toku braka, način upravljanja i raspolaganja imovinom koja je predmet bračnog ugovora ili druga slična pitanja, dok kod mehra samo muškarac poklanja ženi određenu imovinsku vrijednost. U pogledu formalne valjanosti, mehr ne ispunjava formu koja se zahtijeva za bračni ugovor u RS i BDBiH osim trenutno u FBiH. Vjerovatno će u skorije vrijeme biti izmijenjen PZFBiH i zahtijevat će se određena ovjera, što ne postoji u pogledu mehra.

Kada se izvrši komparacija mehra sa ugovorom o poklonu dolazi se do drugačijih rezultata u odnosu na prethodno navedenu komparaciju. Ugovor o poklonu ne mora biti u pismenoj formi ukoliko je realan, međutim kada ugovor nije realan pismena forma je uslov valjanosti ugovora. Muškarac ženi ne isplaćuje mehr odmah prilikom zaključenja braka već se obavezuje da će isplatiti, te se ne radi o realnom ugovoru već konsenzualnom pravnom poslu. Kada je ugovor o poklonu konsenzualan u tom slučaju potrebna je pismena forma, iz čega proizlazi da je potrebna

i pismena forma kod mehra da bi se mehr poistovjetio sa ugovorom o poklonu. Prilikom šerijatskog vjenčanja, mehr se unosi u zapisnik o šerijatskom vjenčanju koji zapisnik pored bračnih partnera potpisuju svjedoci zaključenja braka i ovlaštena osoba IZ BiH, što ukazuje da postoji pismena forma kod mehra. Komparacijom osnovnih karakteristika ugovora o poklonu i mehra dolazi se do zaključka da mehr ima iste karakteristike kao i ugovor o poklonu. Ugovor o poklonu je jednostrano obavezujući ugovor, dobročin, komutativan ali može biti i aleatoran poklon, najčešće se zaključuje s obzirom na ličnost poklonoprimeca, kauzalan, samostalan i formalan. Istovjetnost navedenih karakteristika može dovesti do samo jednog zaključka, da se mehr može smatrati ugovorom o poklonu, što ima za posljedicu da se može ostvariti u parničnom postupku. Nakon obavezivanja muškarca za isplatu mehra, ukoliko ne bude htio dobrovoljno izvršiti sudsku odluku, žena u izvršnom postupku može tražiti prinudnu naplatu dosuđenog potraživanja.

Literatura

1. Knjige

Bikić, Abedin (2006) Obligaciono pravo – posebni dio. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Kur'ana. Preveo sa arapskog jezika Besim Korkut. Novi Pazar: El-Kelimeh.

Nasiruddin, Muhammed (2010) Muslimova zbirka hadisa – Sažetak. Sarajevo: El-Kalem.

Radić, Darko (2016) Imovinski odnosi u braku. Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banja Luci.

Tuhmaz, Abdulhamid Mahmud (2003) Hanefijski fikh – knjiga 2. Sarajevo: Haris Grabus.

Ulvan, Abdullah Nasih (2017) Odgoj djece u Islamu. Sarajevo: Ilum.

Zindović, Ilija (2010) Obligaciono pravo – posebni deo. Beograd: Poslovni biro.

2. Članci

Dabić, Snežana (2014). "O dejstvima modifikacije ugovora odložnim uslovom".

Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, 62, 2: 197-214.

Đurđević, Marko (2011). "Ugovor o poklonu za slučaj smrti". *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 45, 1: 241-256.

Jančić, Melanija (2018). "Ovlašćenja javnog beležnika u porodičnom pravu Srbije sa osvrtom na pravo Hrvatske, Crne Gore i Bosne i Hercegovine". *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 66, 3: 268-290.

Milović, Jovana (2020). "Poklon za slučaj smrti u srpskom pravu". *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 59, 86: 223-236.

3. Pravni propisi

Obiteljski zakon RH, Narodne novine RH, br. 103/15 i 98/19.

Porodični zakon BD BiH, Službeni glasnik BD BiH, broj 23/07.

Porodični zakon FBiH, Službene novine FBiH, br. 35/2005, 41/2005 – ispr., 31/2014 i 32/2019 – odluka US.

Porodični zakon RS, Službeni glasnik RS, br. 54/2002, 41/2008, 63/2014 i 56/2019 – odluka US.

Zakon o obligacionim odnosima (Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Službeni list RBiH, br. 2/92, 13/93 i 13/94 i Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03 i 42/11).

Zakon o obligacionim odnosima (Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89 i Službeni glasnik Republike Srpske, br. 17/93, 3/96, 37/01 – dr. zakon, 39/03 i 74/04).

Zakon o obligacionim odnosima (Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89 – koji se u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine primjenjuje u skladu sa Nalogom Supervizora kojim se ukidaju entitetski zakoni na području Brčko Distrikta i proglašava prestanak pravnog značaja

međuentitetske linije razgraničenja u Distriktu od 04.08.2006.godine).

4. Internet

Salkić, Mubina. Mehr: Pravo žene ili mrtvo slovo na papiru? [citirano: 2020-08-08] Dostupno na: <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/aktuelno/item/6537-mehr-pravo-zene-ili-mrtvo-slovo-na-papiru> Sejfić, Midhat. Propisi o mehru. [ci-

tirano: 2020-08-08] Dostupno na: <https://www.dzematizetnanc.com/hutbe/hutbe-2013/propisi-o-mehru-16-03-2013/>

Spahić, Mustafa. Brak u islamu – uslovi, smisao, svrha, vjenčanje, mehr... [citirano: 2020-08-07] Dostupno na: <https://akos.ba/81brak-u-islam-u-slovi-smisao-svrha-vjenčanje-mehr/> Subašić, Elvedin. Šeriatsko vjenčanje

– DA, mehr – inša-Allah. [citirano: 2020-08-07] Dostupno na: <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/aktuelno/item/11172-seriatsko-vjenčanje-da-mehr-insa-allah>

5. Sudska praksa

Odluka Ustavnog suda FBiH, broj U-22/16 od 6. 3. 2016. godine.

Odluka ESLJP, broj 49151/07 od 8.12.2009. godine.

الموجز

المهر في القضايا أمام محاكم البوسنة والهرسك

آديس بوليتش

موضوع هذا البحث هو إمكانية المطالبة بالمهر بالمقاضاة أمام القضاء في البوسنة والهرسك. وقد تم تعريف المهر وتحليل القوانين المطبقة التي تشبه المهر. وقد شمل التحليل كلا من عقد الزواج وعقد الإهداء. وإلى جانب التحليل المذكور تمت مقارنة الأحكام القانونية المذكورة مع أحكام المهر في الفقه الإسلامي. فمن حيث وقت استحقاق المهر فإنه يقسم إلى مهر معجل ومهر مؤجل. بما أن المهر المعجل يدفع فوراً عند إبرام الزواج، لذا لم تتم مناقشته، واقتصر التحليل على المهر المؤجل. وبعد المقارنة بين عقد الزواج والمهر خرجنا بنتيجة تؤكد وجود اختلافات تتعلق بالتأثير المادي، وخاصة في السلامة الشكلية، ومن تلك الاختلافات أن المهر لا يتيح الوصول إلى النتائج القانونية التي يكفلها عقد الزواج، وعليه فإن الزوجة في تلك الحالة محرومة من تحصيل حقها أمام القضاء. وعلى العكس من هذه المقارنة، فإن المقارنة بين المهر وعقد الإهداء تفيد بأن المهر يمكن اعتباره عقد إهداء وبأنه يمكنه إنتاج نتائج قانونية بموجب قوانين البوسنة والهرسك. إن هذا مهم جداً حتى يكون الزوج أكثر التزاماً بتنفيذ واجب المهر وحتى تتمكن الزوجة من تحصيل حقوقها أمام القضاء.

الكلمات الرئيسية: المهر، الزواج، عقد الزواج، عقد الإهداء، المقاضاة.

Summary

(NON) GRANTING OF MEHR IN THE CIVIL PROCEEDINGS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Adis Poljić

The subject-matter of this article is the real prospect of mehr being paid in lawsuits in Bosnia and Herzegovina. The article presents some aspects of mehr and analyzes positive regulations that are similar in their nature to mehr. Thus the analysis is made of the marriage contract and gift contract. The comparison is also made between these and the mehr. Considering the aspects of the time of payment, there are two kinds of mehr: mehr mu'ajjel and mehr muwejjel. Mehr mu'ajjel is paid straight away at the time of the marriage thus its payment is not considered here. The analyses made in this article are in regards to the second kind, mehr muwejjel which is paid later on. After the comparison between the marriage contract and the mehr we were able to conclude that there are differences in the actual effect of these two. This is so particularly with regards to formal validity; this is to say that mehr does not produce legal consequence whereas the marriage contract does. However, when mehr is compared to gift contract the comparison showed that mehr can itself be considered as a gift contract; such can produce legal consequence according to the law of Bosnia and Herzegovina. This is very important for it can bring about more responsible approach of men towards the mehr and would mean that women can exercise their rights in these cases.

Key words: mehr, marriage, marriage contract, gift contract, legally enforceable